`
އިސްލާމީ ފަތުވާދޭ އެންމެ މަތީ މަޖިލިސް
މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ
ނަންބަރު: 466/RES/2025/2
ދިރާސާ : ޖަމާޢަތުގައި ދުޢާކުރުމުގެ ޙުކުމް
ބަރާއަތު/ނޯޓު:
މިއީ އާންމު ފަރާތަކުން "ޖަމާޢަތުގައި ދުޢާކުރުމުގެ ޙުކުމް" ސާފުކޮށްދިނުމަށް އެދި މި މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅި ސުވާލަކާ ގުޅިގެން،
މި މައްސަލައިގައި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައިވާ ގޮތް ދެނެގަތުމަށްޓަކައި، ޢިލްމީ ގޮތުން ކުރެވުނު ދިރާސީ މަސައްކަތްތަކުގެ
ހޯދުންތަކުގެ މައްޗަށް ތައްޔާރުކުރެވިފައިވާ ޢިލްމީ ކަރުދާހެކެވެ. ޢިލްމީ ބޭނުންތަކަށް މި ކަރުދުާހގައިވާ ވާހަކަތަކާއި
މަސްދަރުތަކާއި ހޯދުންތައް ބޭނުން ކުރެވިދާނެއެވެ.
މި މައުޟޫޢުގައި އިސްލާމީ ފަތުވާދޭ އެންމެ މަތީ މަޖިލީހުން ނިންމި ގޮތް ފަތުވާ އެއްގެ ގޮތުގައި އާންމު ކުރެވިފައިވާނެއެވެ.
ދުޢާކުރުމުގައި އަޞްލަކީ ސިއްރުން އަދި ވަންހަނާގޮތުގައި ދުޢާކުރުމެވެ. އެއީ އަންނަނިވި އާޔަތުގައި ވާފަދައިންނެވެ. ﴿ ادْعُوا
رَب كَُّْمتَضَُّرعاً وَخُفْيةًَ إِنَّهُلََ يُُِبُّ الْمُعْتدَِينَ﴾1 "މަޑުމޮޅިކަމާއި ވަންހަނާގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުން
ދުޢާކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ޙައްދުފަހަނަޅައިދާ މީހުންދެކެ އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިގެނެއް ނުވެއެވެ."
އަދި ހަމަކަށަވަރުން، މާތް اله އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ޒަކަރިއްޔާގެފާނުގެ ވާހަކަ ޙިކާޔަތުގެ ގޮތުން ބަޔާންކުރައްވާފައި ވަނީ
އަންނަނިވި ފަދައިންނެވެ. ﴿إِذْ نََدَى رَبهَُّ نِدَاءً خَفيِاًّ ﴾ 2 "އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ސިއްރުން ދުޢާ
ދެންނެވި ހިނދުގައެވެ".
1 سورة األعراف: 55.
2
سورة مرمي: 3.
ދާރުލް އީމާން (6 ވަނަ ފަންގިފިލާ) | މަޖީދީ މަގު | 20345 | މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ
ފޯން: +960 3320300 އީމެއިލް: info@fatwamajlis.gov.mv

1. ޖަމާޢަތުގައި ދުޢާކުރުމުގެ ދެ ގޮތެއް ވެއެވެ .
1.1 ފުރަތަމަ ގޮތް : އެއީ އޭ ގެ އަޞްލު ޝަރީ ޢަތު ގައި ޘާބިތުވެފައިވާ ވައްތަރެވެ.
މިގޮތުން މުސްލިމުންނަށް ދިމާވާ ބޮޑެތި ކަންތައްތަކުގައި ޖަމާޢަތުގައި ދުޢާކުރުން ނުވަތަ ޤުނޫތުކިޔުން
ޝަރުޢުކުރެވިފައި ވުމެވެ. އެއީ އިމާމު މުއުމިނުންނަށްޓަކައި ދުޢާކުރުމެވެ. ނަބިއްޔާ صلى اه عي وسم ފަތިސް ނަމާދުގައްޔާއި
އެހެނިހެން ނަމާދުތަކުގައި ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ބަދުދުޢާ ކުރެއްވުމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހަތްޕުޅުގައި ތިއްބަވާ
ބޭކަލުން އާމީން ވިދާޅުވުމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޢުމަރުގެފާނު ނަޞާރާއިންނާ ހަނގުރާމަ ކުރެއްވި ދުވަސްވަރު،
އެކަލޭގެފާނުގެ މަޝްހޫރު ދުޢާއިން ޤުނޫތު ކިޔުއްވިކަން ޘާބިތުވެފައި ވެއެވެ. އެ ދުޢާއަކީ: "އޭ اެلهއވެ!
އަހުލުކިތާބީންގެ ތެރެއިން ކާފިރުވީ މީހުންނަށް ލަޢުނަތް ލައްވާނދޭވެ..." 3
1.1.1 މިކަމުގެ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން :
1.1.2 އިބްނު ޢައްބާސްގެ ރިވާޔަތް ފާހަގަ ކޮށްލެވެއެވެ. عن ابن عباس -رضي هلا عنهما- قال: قََ نتَ رَسُولُ ا لََِّّ -صلى هلا
عليه وسلم- شَهْراً مُتَتاَبِعاً فِِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَالْمغَْرِ بِ وَالْعِشَاءِ وَصاََلةِ ال صُّْبحِ فِِ دُبُرِ كُلِ صاََلةٍ إِذَا قَا لَ » سََعَِ ا لََُّّ لِمَنْ حََِدَهُ
.« منَِ الركَّْعةَِ اآلخَِرِة يدَْعُو علََى أَحْياَءٍ منِْ بنَِِ سلَُْيمٍ علََى رِعلٍْ وَذكَْوَانَ وَعُصَيةََّ وَيؤَُِمنُ مَنْ خَلْفَهُ. 4 ابن عباس ގެ އަރިހުން
ރިވާވެފައި ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "اެلهގ ރަސޫލާ صلى اه عي وسم މެދުކެނޑުމެއްނެތި އެއްމަސް ވަންދެން ޡުހުރު،
ޢަޞުރު، މަޣްރިބު، ޢިޝާ އަދި ފަތިސް ނަމާދުގައި ޤުނޫތު ވިދާޅުވިއެވެ. ކޮންމެ ނަމާދެއްގެވެސް ފަހު ރަކުޢަތުގައި
« سََعَِ ا لََُّّ لِمَنْ حََِدَهُ .« ވިދާޅުވުމަށްފަހު، ބަނީ ސުލައިމުގެ ޤަބީލާތަކުގެ ތެރެއިން ރިޢުލް، ޛަކްވާން އަދި
ޢުޞައްޔާގެ މައްޗަށް ބަދުދުޢާ ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހަތުގައި ތިބޭ މީހުން އާމީން ކިޔައެވެ".
1.1.3 އަދި ބޮޑެތި މުޞިބާތްތައް ޖެހޭ ދުވަސްވަރު ޖަމާޢަތުގައި ދުޢާކުރުން ޝަރުޢުވެގެންވާކަމުގެ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން
އަނަސް ބުން މާލިކު ރިވާކުރެއްވި އަންނަނިވި ޙަދީޘް ހިމެނެއެވެ. عن أَنَس بن مالك قَا لَ: أَصاَبَ أَهلَْ الْمدَِينةَِ قَح طٌْ
علََى عَهْدِ رَسُولِ ا لََِّّ -صلى هلا عليه وسلم- فََ بينَْماَ هُوَيََطُُْبناَ يَوْمَ جُُُعةٍَ إِذْ قَامَ رَجلٌُ، فَقَا لَ يََ رَسُولَ ا لََِّّ ! "هَلَكَ ال كَُْراعُ هَلَكَ
ال شَّاءُ فَادْعُ ا لَََّّأَ نْيَسقَْيِناَ" »فَمدََّ يدََيهِْوَدَعاَ«. قَا لَ أَنَسٌ: وَإِنَّ السَّماَءَ لَمِثلُْ الُّزجاَجَةِفَ هَاجَتْ رِيحٌ ثَُُّ أَْنشَأَتْ سَحاَبةًَ ثَُُّ اجْتَمَعتَْ
ثَُُّ أَرْسلََتِ السَّماَءُ عَزَالَيِهَا فَخََرجْناَ نََُوضُ الْماَءَ حَتََّّ أَتَْيناَ مَناَزِلََنا فَ لَْم يَزَلِ الْمطََُر إِلََ ا لُْْمُعةَِ اأُلخَْرى، فَقَامَ إِلَْيهِ ذَلكَِ الَّرجلُُ أَوْ
غَْيْهُُ فَقَا لَ : يََ رَسُولَ ا لََِّّ ! تَََدَّمَتِ الُْبيوُ تُ، فَادْعُ ا لَََّّ أَ نْ يَُْبِسهَُ، فَ تَبَسَّمَ رَسُولُ ا لََِّّ -صلى هلا عليه وسلم- ثَُُّ قَا لَ » حَوَالَْيناَ
3جمموع الفتاوى، املؤلف : أمحد بن عبد احلليم ابن تيمية احلراين ،. 270/22، الناشر : دار الوفاء، الطبعة : الثالثة ، 1426 هـ / 2005 م،)بتصرف
يسري(
4 سنن أيب داؤد،كتاب الوتر، ابب الْقُُنو تِ فِِ ال صلَََّواتِ . މިއީ ޙަސަންދަރަޖައިގެ ޙަދީޘެއްކަމަށް އައްޝައިޚުލްއަލްބާނީ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.
ދާރުލް އީމާން (6 ވަނަ ފަންގިފިލާ)، މަޖީދީ މަގު، 20345، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ
ފޯން: +960 3320300 އީމެއިލް: info@fatwamajlis.gov.mv

وَلََ علََْيناَ .« 5 އަނަސް ބުން މާލިކު ގެ އަރިހުން ރިވާވެފައި ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. اެلهގ ރަސޫލާ
صلى اه عي وسم ގެ ޒަމާނުގައި މަދީނާގެ އަހުލުވެރިންނަށް ތަދުމަޑުކަމެއް ކުރިމަތިވިއެވެ. އެއްދުވަހަކު ހުކުރު ދުވަހެއްގައި
އެކަލޭގެފާނު ޚުޠުބާ ދެއްވަމުން ގެންދަވަނިކޮށް، މީހަކު ތެދުވެ ދެންނެވިއެވެ. އޭ اެلهގ ރަސޫލާއެވެ! ސޫފިތައް
ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ބަކަރިތައް ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ފަހެ، އަހަރެމެންނަށް ވާރޭ ވެއްސެވުމަށް اله އަށް
ދުޢާކޮށްދެއްވާށެވެ! ދެން އެކަލޭގެފާނު ދެއަތްޕުޅު ނަންގަވައި ދުޢާކުރެއްވިއެވެ".
1.1.4 އަނަސްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އަދި ހަމަކަށަވަރުން އުޑު ހުރީ ބިއްލޫރިއެއް ފަދައިންނެވެ. ދެން ވައި އައިސް،
ވިލާގަނޑެއް އުފެދި، އެއްވެ، އުޑުން ވާރޭ ވެހެން ފެށިއެވެ. ދެން އަހަރެމެން ނުކުމެ، ފެނުގައި ހިނގަމުން
އަހަރެމެންގެ ގެތަކަށް ދިޔައީމެވެ. ދެން ވާރޭ ވެހެމުން ދިޔައީ ޖެހިގެން އައި ހުކުރު ދުވަހާ ހަމައަށެވެ. ދެން އެ
މީހާ ނުވަތަ އެހެން މީހަކު ތެދުވެ ދެންނެވިއެވެ. އޭ اެلهގ ރަސޫލާއެވެ! ގެތައް ވެއްޓެން ފަށައިފިއެވެ. ފަހެ، އެ
(ވާރޭ) ހުއްޓުވައިދެއްވުމަށް اله އަށް ދުޢާކޮށްދެއްވާށެވެ! ދެން اެلهގ ރަސޫލާ صلى اه عي وسم ހިނިވަރުނަ ކުރައްވައި،
ވިދާޅުވިއެވެ. އަހަރެމެންގެ ވަށައިގެންނެވެ. އަހަރެމެންގެ މައްޗަކަށް ނޫނެވެ".
1.1.5 އަދި ހަމައެފަދައިން، ޖުމްހޫރު އިލްމުވެރިން ދެކެވަޑައިގަންނަވަނީ ހުކުރު ދުވަހު ޚަޠީބުގެ ދުޢާއަށް ނަމާދުކުރާ
މީހުން އާމީން ކިޔުން ހުއްދަވެގެންވާ ކަމަށެވެ. އަދި ކިއެއްތަ، އެކަން މުސްތަޙައްބުވެގެންވާ ކަމަށެވެ. އަދި
ހަމައެހެންމެ އިސްތިސްޤާ ނަމާދުގައާއި، އެނޫންވެސް ޝަރުޢުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ތަންތާނގައިވެސް ދުޢާއަށް
އާމީން ކިޔުން މުސްތަޙައްބުވެގެންވާ ކަމަށެވެ. 6
1.1.6 قال السيد سابق يف فقه السنة : "أن يدعو الَمام يف خطبة الْمعة ويؤمن املصلون على دعائه ملا رواه البخاري 7 ومسلم عن
شريك عن أنس أن رجال دخل املسجد يوم الْمعة ورسول هلا صلى هلا عليه وسلم قائم يَطب فقال: يَ رسول هلا هلكت
الَموال، وانقطعت السبل فادع إلينا يغيثنا..."احلديث. ސައްޔިދު ސާބިޤު "ފިޤްހުއްސުންނާ" ގައި ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.
"ހުކުރު ޚުޠުބާގައި އިމާމު ދުޢާކުރުމާއި، ނަމާދުކުރާ މީހުން އެ ދުޢާއަށް އާމީން ކިޔުން (ހުއްދަވެގެންވެއެވެ).
އެއީ ބުޚާރީއާއި މުސްލިމް، ޝަރީކުގެ ކިބައިން، އަނަސްގެފާނުގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘެއްގައިވާ
ފަދައިންނެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން މީހަކު ހުކުރު ދުވަހެއްގައި މިސްކިތަށް ވަދެވަޑައިގަތެވެ. އެވަގުތު اެلهގ ރަސޫލާ
صلى اه عي وسم ޚުޠުބާ ދެއްވަން ހުންނެވިއެވެ. އެމީހާ ދެންނެވިއެވެ. އޭ اެلهގ ރަސޫލާއެވެ! މުދާތައް ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. މަގުތައް
ބަންދުވެއްޖެއެވެ. ފަހެ، އަހަރެމެންނަށް ވާރޭ ވެއްސެވުމަށް ދުޢާކޮށްދެއްވާށެވެ..." އަދި ހަމައެހެންމެ
5 سنن أيب داؤد، اإلستسقاء، ابب رفَْ عِ الْيدََيْنِ فِِ الَِسْتِسقَْاءِ. މިއީ ޞަޙީޙު ޙަދީޘެއްކަމަށް އައްޝައިޚުލްއަލްބާނީ ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. .
6 املوسوعة الفقهية الكويتية، صادر عن : وزارة األوقاف والشئون اإلسالمية – الكويت، 116/1، الطبعة الثانية ، دارالسالسل - الكويت
7 صحيح البخاري، أَْبوَابُ الَِسْتِسقَْاءِ، اَبب الَِسْتِسقَْاءِيِف الْمَسْجِدِا لْْاَمعِ
ދާރުލް އީމާން (6 ވަނަ ފަންގިފިލާ)، މަޖީދީ މަގު، 20345، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ
ފޯން: +960 3320300 އީމެއިލް: info@fatwamajlis.gov.mv

މުސްލިމުންނަށް ބޮޑު ކަމެއް ދިމާވުމުން މިސްކިތުގައި ނުވަތަ މިސްކިތުން ބޭރުގައި، ނަމާދަކާ ނުލައި ހަމައެކަނި
ޖަމާޢަތުގައި ދުޢާކުރުން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އެއީ އައްސައްޔިދު ސާބިޤު "ފިޤްހުއްސުންނާ" ގައި
ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. ވިދާޅުވެއެވެ. "ހުކުރު ދުވަސް ނޫން ދުވަހެއްގައި،މުސްލިމުންނަށް ބޮޑު ކަމެއް
ދިމާވުމުން ނަމާދަކާ ނުލައި، މިސްކިތުގައި ނުވަތަ މިސްކިތުން ބޭރުގައި ހަމައެކަނި ޖަމާޢީކޮށް ދުޢާކުރުން
ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އެއީ އިބްނު މާޖާ 8 އަދި އަބޫ ޢަވާނާ ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘްގައިވާ ފަދައިންނެވެ. އިބްނު
ޢައްބާސް ވިދާޅުވިއެވެ. އަޢުރާބީއަކު ނަބިއްޔާ صلى اه عي وسم ގެ އަރިހަށް އައިސް ދެންނެވިއެވެ. އޭ اެلهގ ރަސޫލާއެވެ!
ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެން ތިބާގެ އަރިހަށް މިއައީ، އެބައެއްގެ ޖަމަލުތަކަށް ކާއެއްޗެހި ނުލިބޭ އަދި އެބައެއްގެ
ޖަމަލުތައް އަނަރޫފަވެފައިވާ ބައެއްގެ ކައިރިންނެވެ. ދެން ނަބިއްޔާ صلى اه عي وسم މިންބަރަށް އަރާވަޑައިގެން، اަلهއށް
ޙަމްދުޘަނާ ދެންނެވުވުމަށްފަހު ދުޢާކުރައްވަމުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ اެلهއވެ! އަޅަމެންނަށް އެހީތެރިވެވޮޑިގަންނަވާ،
ފައާިދުހރި، ފެހި ކުރުވަނިވި، ފުޅާކޮށް ވެހޭ، ގިނަ، އަވަސް، ލަސްނުވާ ވާރޭއެއް ވެއްސަވާނދޭވެ! ދެން
އެކަލޭގެފާނު (މިންބަރުން) ފައިބައިވަޑައިގަތެވެ. ދެން އެއްވެސް ދިމާލަކުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަންނަ
ކޮންމެ މީހަކު ބުނަނީ: ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން ދިރުމެއް ލިބިއްޖެއެވެ." މި ޙަދީޘް ރިވާކުރައްވާފައިވަނީ އިބްނު
މާޖާ އަދި އަބޫ ޢަވާނާއެވެ. އަދި "الزوائد " ގައި މި ޙަދީޘްގެ އިސްނާދު ޞައްޙަ އަދި އޭގެ ރާވީންނަކީ އިތުބާރުހުރި
ޘިޤާ ރާވީންކަމަށް ވިދާޅުވެފައި ވައެވެ. އަދި ޙާފިޡު (އިބްނު ޙަޖަރު) "އައްތަލްޚީޞް" ގައި މިއާ މެދު އެއްޗެއް
ވިދާޅުވެފައެއް ނުވެއެވެ. 9 ނަމަވެސް އައްޝައިޚުލްއަލްބާނީ މިރިވާޔަތް ޟަޢީފުކަމަށް ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. البدر
املنيْ ގައި މިޙަދީޘަކީ ހަސަން ދަރަޖައިގެ ޙަދީޘެއްކަމަށް ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.10 އަލްއިމާމުއްޝަވްކާނީވެސް
11
ވިދާޅުވާނީ މިރިވާޔަތުގެ ރާވީންނަކީ އިތުބާރުހުރި ޘިޤާ ރާވީންކަމުގައެވެ. ވީމާ ބޮޑަށް ބުރަވެވެނީ މިރިވާޔަތަކީ
ޤަބޫލުކުރެވޭ ދަރަޖައިގެ ރިވާޔަތެއްކަމަށެވެ.
1.1.7 ދުޢާގައި އާމީން ކިޔުމުގެ މާތްކަމުގެ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން އަންނަނިވި ޙަދީޘް ހިމެނެއެވެ. عن عاَئِشَةَ عَنْ الَّنبِِ
صلََّى ا لََُّّعلََْيهِوَسلََّمَقَا لَ: »ماَ حَسدََتكُْْمالَْيهُودُعلََى شَيْءٍماَ حَسدََتكُْْمعلََى الساََّلمِ وَالتأَّْمنِِي«. 12 ޢާއިޝާގެފާނުގެ ކިބައިން
8سنن ابن ماجة، كتاب إقامة الصالة والسنة فيها ، ابب ما جاء يف الدعاء يف الَستسقاء ، މިއީ ޞަޙީޙު ޙަދީޘެއްކަމަށް އައްޝައިޚުލްއަލްބާނީ
ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.
9 فقه السنة للسيد سابق، 217/1، املكتبة الشاملة
10 البدر املنيْ يف ختريج األحاديث واألاثر الواقعة يف الشرح الكبيْ، املؤلف : ابن امللقن سراج الدين أبو حفص عمر بن علي بن أحَد الشافعي املصري،
164/5، الطبعة : الَولَ ، 1425ه 2004-م.
11 نيل األوطار من أحاديث سيد األخيار شرح منتقى األخبار، املؤلف : حممد بن علي بن حممد الشوكاين، 35/4، الناشر : إدارة الطباعة املنيْية
12 صحيح الرتغيب والرتهيب، املؤلف : حممد انصر الدين األلباين،124/1، كتاب الصالة ، الرتغيب يف التأمني خلف اإلمام ويف الدعاء وما يقوله يف
االعتدال واالستفتاح الناشر : مكتبة املعارف – الرايض، الطبعة : اخلامسة
ދާރުލް އީމާން (6 ވަނަ ފަންގިފިލާ)، މަޖީދީ މަގު، 20345، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ
ފޯން: +960 3320300 އީމެއިލް: info@fatwamajlis.gov.mv

ރިވާވެފައި ވެއެވެ. ނަބިއްޔާ صلى اه عي وسم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ޔަހޫދީން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޙަސަދަވެރިވާ އެއްވެސް
ކަމެއްގައި، ސަލާމްދިނުމާއި އާމީން ކިޔުމަށް ޙަސަދަވެރިވާ ވަރަށް ޙަސަދަވެރިވެފައެއް ނުވެއެވެ".
1.1.8 البحر املديد " ގެ މުއައްލިފު، މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. ﴿قَا لَ قَ دْ أُجِيبتَْ دَعْوَتكُُماَ فَاسْتقَيِماَ وَلََ تَتَّبِعاَنِ
سَبِيلَ الَّذِينَ لََ يَعلَْمُونَ﴾ 13 މާނައީ: " (اله) ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަ ދެބޭކަލުންގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރެވިއްޖެއެވެ.
ފަހެ، ތިޔަ ދެބޭކަލުން ސާބިތުވެ ތިއްބަވާށެވެ! އަދި ނޭނގޭ މީހުންގެ މަގަށް ތިޔަ ދެބޭކަލުން ތަބާވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.
މުފައްސިރު ވިދާޅުވެއެވެ. މިއާޔަތުގައިވާ ﴿ قد أجَيبت دعوتكُما﴾ "ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަ ދެބޭކަލުންގެ ދުޢާ
އިޖާބަކުރެވިއްޖެއެވެ." (ދުޢާކުރެއްވީ މޫސާގެފާނު އެކަންޏެވެ. ނަމަވެސް) ދުޢާ ނިސްބަތްކުރެވިފައިވަނީ އެދެބޭކަލުންނަށެވެ.
14
އެބަހީ މޫސާގެފާނާއި ހާރޫނުގެފާނަށެވެ. އެއީ ހާރޫނުގެފާނު، މޫސާގެފާނު ންގެ ދުޢާއަށް އާމީން ވިދާޅުވުމުންނެ ވެ.
1.2 ދެވަނަ ގޮތް : އެއީ އޭ ގެ އަޞްލު ޝަރީ ޢަތު ގައި ޘާބިތުވެފައި ނުވާ ވައްތަރެވެ.
އެއީ މީހަކު ބަޔަކު މީހުން އެއްކޮށްގެން ހަމައެކަނި ދުޢާކުރުމުގެ މަޤްޞަދުގައި، ޝަރުޢީ ސަބަބެއް ނުވަތަ ޢިބާދަތުގެ
މުނާސަބަތެއް ނެތި އެއްވުމެވެ. މިފަދަ ގޮތަކަށް ދުޢާކުރުމަށް އެއްވުމަކީ ނަބިއްޔާ صلى اه عي وسم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީންގެ
ކިބައިން އެނގިފައިވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެބޭކަލުން ޝަރުޢުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ތަންތަން ފިޔަވައި އެހެން ތަންތަނުގައި
މިފަދައިން ދުޢާކުރުމަށް އެއްވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. عَنْ أَيِب عُثْماَنَ، قَا لَ: كََتبَ عاَملٌِ لُِعمَرَ بْنِ ا لَْْطَّابِ إِلَْيهِ أَ نَّ هَاهُناَ قَ وْماً
يَََْتمِعُونَ فَ يدَْعُونَ لِلْمُسلِْمنَِي وَِللَْْميِِْ، ف كَََتبَ إِلَْيهِ عُمَرُ: »أَقْبلِْوَأَقْبلِْبِِْمِ مَعكََ«، فأََقْ بلََ، وَقَا لَ عُمَرُ لِلَْبوَّابِ: »أَعِدَّ لِ سَوْطًا«، فَ لَ ماَّ
دَخَلُواعلََى عُمَرَ أَقْ بلََ علََى أَميِِِْهمْ ضَْراًب اِبلسَّوْطِ ، فَقَا لَ: يََ عُمَرُ، إِنََّ لَسنْاَ أُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْنِ أُولَئِكَ قَ وْمٌ يََْتُونَ منِْ قبِلَِ الْمشَْرِقِ.
15 އަބޫ ޢުޘްމާނުގެ އަރިހުން ރިވާވެފައި ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ޢުމަރު ބުން އަލްޚައްޠާބުގެ ގަވަރުނަރެއް
އެކަލޭގެފާނަށް ސިޓީއެއް ލިޔުއްވިއެވެ. އެ ސިޓީގައި ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. "މިތާނގައި ބަޔަކު މީހުން އެއްވެ،
މުސްލިމުންނަށާއި އަމީރަށް (ވެރިޔާއަށް) ދުޢާކުރެއެވެ." ދެން ޢުމަރުގެފާނު އޭނާއަށް ލިޔުއްވިއެވެ. "ތިބާ އަންނާށެވެ!
އަދި އެމީހުން ތިބާއާއެކު ގެންނާށެވެ!" ދެން އޭނާ އައެވެ. އަދި ޢުމަރުގެފާނު ދޮރުވާނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިމަންނައަށް
އަސާކޮޅެއް ތައްޔާރުކޮށްދޭށެވެ." ދެން އެމީހުން ޢުމަރުގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަދެވަޑައިގަތް ހިނދު، އެކަލޭގެފާނު
89 13.
سورة يونس:
14 البحر املديد، املؤلف : أحَد بن حممد بن املهدي بن عجيبة احلسن اإلدريسي الشاذل الفاسي أبو العباس، 249/3، دار النشر / دار الكتب العلمية
بيْوت، الطبعة الثانية / 2002 م 1423 ه
15 املصنف يف األحاديث واآلاثر،املؤلف: أبو بكر بن أيب شيبة، عبد هلا بن حممد بن إبراهيم بن عثمان بن خواسيت العبسي، 290 /5، الناشر: مكتبة الرشد
– الريَض، الطبعة: األولَ، 1409 وسنده هكذا: حدثنا معاوية بن هشام قال حدثنا سفيان عن سعيد الْريري عن أيب عثمان قال كتب عامل لعمر بن
الْطاب إليه....
ދާރުލް އީމާން (6 ވަނަ ފަންގިފިލާ)، މަޖީދީ މަގު، 20345، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ
ފޯން: +960 3320300 އީމެއިލް: info@fatwamajlis.gov.mv

އެމީހުންގެ އަމީރުގެ ހަށިކޮޅުގައި އަސާކޮޅުން ތަޅުއްވަން ފެއްޓެވިއެވެ. ދެން އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. "އޭ ޢުމަރުގެފާނެވެ!
ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނަކީ އެމީހުނެއް ނޫނެވެ. އެމީހުން އަންނަހުށީ އިރުމަތި ފަރާތުންނެވެ." މި ރިވާޔަތުގެ
ސަނަދު "ما ورد يف القصاص من األخبار" ގައި ޙަސަން ދަރަޖައިގެ ކަމަށް ޙުކުމްކުރެވިފައި ވެއެވެ. 16 ނަމަވެސް
އަހަރެން ދެކޭގޮތުގައި މި ސަނަދު ޞައްޙައެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކިއެއްތަ، މިއީ ޟަޢީފް ރިވާޔަތެކެވެ. އެއީ ސަނަދުގައި
معاوية بن هشام ހިމެނިފައިވާތީއެވެ. އަދި ގިނަ އިމާމުން އޭނާއާ މެދު ވާހަކަދައްކާފައިވެއެވެ.
އަލްޙާފިޡު އިބްނު ޙަޖަރު "التقريب " ގައި ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. "ތެދުވެރި މީހެކެވެ. ނަމަވެސް އޭނާއަށް އޮޅުންތަކެއް
އަރާފައި ވެއެވެ." 17 ވީމާ ޤަބޫލުކުރެވެނީ މިފަދަ މީހެއްގެ ޙަދީޘް ޙަސަން ދަރަޖައަކަށް ނުދާނެކަމަށެވެ. އަދިވެސް
އަލްޙާފިޡު އިބްނު ޙަޖަރު މިރާވީއާ ބެހޭގޮތުން ވިދާޅުވެއެވެ. عثمان بن أيب شيبة ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. "ތެދުވެރި މީހެކެވެ.
ނަމަވެސް ޙުއްޖަތެއް ނޫނެވެ". الساجي ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. "އެއީ ތެދުވެރިއެކެވެ. (ނަމަވެސް) އޮޅުންތަކެއް އަރާ
ރާވީއެކެވެ. اإلمام أحَد بن حنبل ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. "ގިނައިން ކުށްކުރާ ރާވީއެކެވެ. 18
ދަންނައެވެ! މީސްތަކުން ވަކި މަޤްޞަދެއްގައި އެއްވެއްޖެނަމަ، މިސާލަކަށް ދަރުސެއް، ނުވަތަ މަސައްކަތުގެ
ބައްދަލުވުމެއް، ނުވަތަ ޢާންމު މުނާސަބަތެއްގައި، ދެން އެ ބައްދަލުވުން ނިންމާލުމުގެ ގޮތުން ހިދާޔަތަށް ނުވަތަ
ބަރަކާތަށް އެދި ޖަމާޢަތުގައި ދުޢާއެއް ކުރިނަމަވެސް، މިކަން ޢާދަ އެއްގެ ގޮތުގައި ނުހަދާހާ ހިނދަކު، ނުވަތަ މިއީ
ވަކި ވަގުތެއް ނުވަތަ ވަކި ގޮތެއް ކަނޑައެޅިފައިވާ ޚާއްޞަ ޢިބާދަތެއްކަމަށް ޤަބޫލުނުކުރާހާ ހިނދަކު މިކަން
ބިދުޢައެއްގެ ގޮތުގައި ނުބެލެވޭނެއެވެ. އަދި ކިއެއްތަ، މިއީ ކޮންމެ ވަގުތެއްގައިވެސް ޝަރުޢުގައި ހުއްދަވެގެންވާ
ދުޢާކުރުމުގެ ބާބުގެ ތެރެއިންނެވެ. އެއީ މިކަމާއެކު ޚާއްޞަ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ޤަބޫލުކުރުމެއް ނެތްހާ ހިނދަކު ނުވަތަ
މިއީ ޝަރުޢުގައި އޮތްކަމެއްކަމަށް ހީވާފަދަ ގޮތަކަށް އަބަދުމެ ކުރަމުން ނުދާނަމަ މައްސަލައެއް ނެތެވެ.
عَ نْخَالِدِبْنِ أَيِب عِمْراَنَ، أَ نَّ ابْنَعُمَرَ، قَا لَ: قَ لَّماَ كَانَ رَسُولُ هِلا-صلََّى ا لََُّّعلََْيهِوَسلََّمَ-يقَُومُمنِْمََلْسٍِ حَتََّّ يدَْعُوَبَِِؤُلََءِ ال دَّعَوَاتِ
أَلصْحاَبِهِ: »اللَّهُمَّ اقْسِمْلَناَ منِْخَ شَْيِتكَ ماَ يَُُولُ بَينَْناَ وَبنََْي مَعاَصِيكَ، وَِمنْطَاعَتِكَ ماَ تُبلَِغُناَ بِهِجَنَّ تكََ، وَِمنَاليقَنِِي ماَ تََُوِنُ بِهِعلََْيناَ
مُصِيباَتِ ال دُّنْياَ، وَمَتِعْناَ بَِِسََْاعِناَ وَأَْبصاَرِنََ وَقُ وِتَّناَ ماَ أَحَْييتَْناَ، وَاجْعلَْهُ الَوا رِ ثَ مِناَّ، وَاجْعلَْ ثََْرنَََ علََى مَنْ ظَلَمَناَ، وَانْصُرنََْ علََى مَنْ
عاَدَانََ، وَلََ تََْعلَْ مُصِيبتََناَ يِف دِيِنناَ، وَلََ تََْعلَِ ال دُّنْياَ أَ كَْبََ هَِناَ وَلََ مَبلَْغَ عِلْمِناَ، وَلََ تُسلَِطْ علََْيناَ مَنْ لََ يَرحََُْناَ«. 19 ޚާލިދު ބުން
16 ما ورد يف القصاص من األخبار، 13/1، املكتبة الشاملة
17 تقريب التهذيب للحافظ ابن حجر ، 538/2، املكتبة الشاملة
18 تَذيب التهذيب للحافظ ابن حجر، 196 /10، املكتبة الشاملة
19 سنن الرتمذي، كتاب الدعوات عن رسول هلا صلى هلا عليه و سلم ، ابب 80 .މިއީ ޙަސަންދަރަޖައިގެ ޙަދީޘެއްކަމަށް އައްޝައިޚުލްއަލްބާނީ
ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.
ދާރުލް އީމާން (6 ވަނަ ފަންގިފިލާ)، މަޖީދީ މަގު، 20345، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ
ފޯން: +960 3320300 އީމެއިލް: info@fatwamajlis.gov.mv

އަބީ ޢިމްރާނުގެ އަރިހުން ރިވާވެ ފައި ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިބްނު ޢުމަރު ވިދާޅުވިއެވެ. "اެلهގ ރަސޫލާ صلى اه عي وسم
މަޖިލިހަކުން ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާއިރު، އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީންނަށްޓަކައި މި ދުޢާތައް ނުކުރައްވައި ވަޑައިގަންނަވާ
ފަހަރެއް މަދުވާނެއެވެ. "އޭ اެلهއވެ! އަޅަމެންނާއި އިބަރަސްކަލާނގެއަށް އުރެދުމާ ދެމެދު ހުރަސްއަޅާނެ ބިރުވެތިކަމެއް
އަޅަމެންނަށް ދެއްވާނދޭވެ! އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ސުވަރުގެއަށް އަޅަމެން ވާޞިލުކޮށްދޭނެ ކިޔަމަންތެރިކަމެއް
(ދެއްވާނދޭވެ)! އަދި ދުނިޔޭގެ މުޞީބާތްތައް އަޅަމެންނަށް ލުއިކޮށްދޭނެ ޔަޤީންކަމެއް (ދެއްވާނދޭވެ)! އަދި އަޅަމެން
ދިރިތިބިހާ ހިނދަކު، އަޅަމެންގެ އިވުމާއި ފެނުމާއި ބާރުން އަޅަމެންނަށް މަންފާކުރުވާނދޭވެ! އަދި އެ (ނިޢުމަތްތައް)
އަޅަމެންގެ ކިބައިން ވާރުތަވާ އެއްޗެއްކަމުގައި ލައްވާނދޭވެ! އަދި އަޅަމެންނަށް އަނިޔާވެރިވި މީހުންގެ މައްޗަށް
އަޅަމެންގެ ބަދަލުހިފުން ލައްވާނދޭވެ! އަދި އަޅަމެންނާ ޢަދާވާތްތެރިވި މީހުންގެ މައްޗަށް އަޅަމެންނަށް ނަޞްރު
ދެއްވާނދޭވެ! އަދި އަޅަމެންގެ ދީނުގައި އަޅަމެންނަށް މުޞީބާތެއް ނުލައްވާނދޭވެ! އަދި ދުނިޔެ އަޅަމެންގެ އެންމެ
ބޮޑު ކަމަކަށް އަދި އަޅަމެންގެ ޢިލްމުގެ ނިމުމަކަށް ނުލައްވާނދޭވެ! އަދި އަޅަމެންނަށް ރަޙުމްނުކުރާނެ މީހަކު
އަޅަމެންގެ މައްޗަށް ވެރިނުކުރައްވާނދޭވެ"'!
އަލްއިމާމުއްނަވަވީ އެކަލޭގެފާނުގެ "األذكار " ފޮތުގައި މި ޙަދީޘަށް ބާބެއް ހައްދަވާފައި ވެއެވެ. "އެއީ ޖަމާޢަތެއްގައި
އިންނަ މީހާ، އޭނާއަށާއި އޭނާއާއެކު ތިބި މީހުންނަށް ދުޢާކުރުމުގެ ބާބު" 20 މިފަދައިންނެވެ.
1.2.1 މިކަމުގެ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން :
1.2.2 عَنْحَُممدَِّ بْنِ قَْ يسٍ، عَنْأَبِيهِ، أََّنهُأَخَْبَهَُأَ نَّ رَجاًُل جاَءَ زَيدَْ بْنَاَثبِتٍ، فَسأََلَهُعَنْشَيْءٍ، فَقَا لَ لَهُزَيدٌْ: علََيكَْ أَاَب هَُريْرةََ، فَإِيِن بَينَْماَ
أنَ وَأَبُو هَُريْرةََ، وَفُاَل نٌ يِف الْمَسْجِدِ ذَاتَ يَوْمٍ نَدْعُو هَلا، وَنذَْكُُررَبَّ ناَ خََرجَعلََْيناَ رَسُولُ هِلا صلََّى هُلا علََْيهِ وَسلََّمَ حَتََّّ جلََسَإِلَْيناَ
فَسكََْتناَ فَقَا لَ: »عُودُوا لِلَّذِي كُْنتُمْ فيِهِ« قَا لَ زَيدٌْ: فَدَعَوْتُ أَنََ وَصاَحِبََّ قَ بلَْأَيِب هَُريْرةََ، وَجَعلََرَسُولُ هِلا صلََّى هُلا علََْيهِ وَسلََّمَ
يؤَُِمنُ علََى دُعاَئِناَ، ثَُُّ دَعاَ أَبُو هَُريْرةََ، فَقَا لَ: اللهُمَّ إِيِن أَسأَْلُكَ مِثلَْ ماَ سأََلَكَ صاَحِباَيَ هَذَانِ، وَأَسأَْلُكَ عِلْماً لََ يُنْسَى، فَقَ ا لَ
رَسُولُ هِلا صلََّى هُلا علََْيهِ وَسلََّمَ: »آمنَِي .« 21 މުޙައްމަދު ބުން ޤައިސް، އޭނާގެ ބައްޕަގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ.
ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ބައްޕަ އޭނާއަށް ޚަބަރު ދެއްވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން މީހަކު ޒައިދު ބުން ޘާބިތުގެ އަރިހަށް
އައިސް، އެއްޗަކާ ބެހޭގޮތުން ސުވާލު ދެންނެވިއެވެ. ދެން ޒައިދު އޭނާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިބާ އަބޫހުރައިރާގެ
އަރިހަށް ދާށެވެ. ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން އެއްދުވަހަކު ތިމަންކަލޭގެފާނާއި އަބޫހުރައިރާ އާއި އަދި އެހެން ބޭކަލަކު
މިސްކިތުގައި اަلهއށް ދުޢާކުރުމަށާއި ޛިކުރުކުރަން ތިއްބަވަނިކޮށް، اެلهގ ރަސޫލާ صلى اه عي وسم ތިމަންމެންގެ ގާތަށް
20 األذكَْارُالَّن وَويةَّ ل إِلمام الَّن وَوي، 376/1،
21 سنن النسائي الكبَى،كِتاَبُ الْعِلْمِ، مَسأَْلَةُ عِلْمٍ لََ يُنْسَى
ދާރުލް އީމާން (6 ވަނަ ފަންގިފިލާ)، މަޖީދީ މަގު، 20345، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ
ފޯން: +960 3320300 އީމެއިލް: info@fatwamajlis.gov.mv

ނުކުމެވަޑައިގެން، ތިމަންމެނާ އެކުގައި އިށީނދެވަޑައިގަތެވެ. ދެން ތިމަންމެން ހަނުހިމޭންވީމެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު
ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަމަށް އަނބުރާ ދާށެވެ." ޒައިދު ވިދާޅުވިއެވެ. "ދެން
އަހަރެންނާއި އަހަރެންގެ އެކުވެރިޔާ އަބޫ ހުރައިރާގެ ކުރިން ދުޢާކުރީމެވެ. އަދި اެلهގ ރަސޫލާ صلى اه عي وسم އަޅަމެންގެ
ދުޢާއަށް އާމީން ވިދާޅުވަމުން ގެންދެވިއެވެ. ދެންއަބޫ ހުރައިރާ ދުޢާކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ
اެلهއވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަޅު އި ބަރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން އެދެނީ މި ދެއެކުވެރިން އެދުނު ފަދައިން އެދުމަށެވެ.
އަދި ހަނދާންނުނެތޭ ޢިލްމަކަށެވެ. ދެން اެلهގ ރަސޫލާ صلى اه عي وسم "އާމީން" ވިދާޅުވިއެވެ." މިޙަދީޘްގެ ސަނަދު
ޖައްޔިދު ކަމަށް އެބަހީ ރަނގަޅުކަމަށް އަލްޙާފިޡު އިބުނު ޙަޖަރު " اإلصابة في تمييز الصحابة"ގައި
22
ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ.
1.2.3 عَنْ أَبِِ هَُريْرةََ قَا لَ قَا لَ رَسُولُ ا لََِّّ -صلى هلا عليه وسلم- » يقَُولُ ا لََُّّ عَزَّ وَجلََّ أَنََ عِندَْ ظَنِ عَبدِْى وَأَنََ مَعهَُ حِنَي يذَْكُُرِنِ فَإِ نْ
ذكَََرِنِ فِِ نَفْسِهِذكََْرتُهُ فِِ نَفْسِى وَإِنْ ذكَََرِنِ فِِ مإٍَل ذكََْرتُهُفِِ مإٍَل خَْيٍْ مِنْهُ ..... .« 23 އަބޫ ހުރައިރާގެ އަރިހުން ރިވާވެފައި
ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. اެلهގ ރަސޫލާ صلى اه عي وسم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "މާތް اله ވަޙީކުރައްވައެވެ. ތިމަން
ރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެންވަނީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަޅާ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއާމެދު ހީކުރާ ގޮތެއްގައެވެ. އަދި
އޭނާ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޛިކުރުކުރާ ހިނދު، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއާ އެކުގައި ވޮޑިގެންވަމެވެ. ފަހެ،
އޭނާ އޭނާގެ ހިތުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޛިކުރުކޮށްފިނަމަ، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޒާތުފުޅުގައި އޭނާ
ޛިކުރުކުރައްވަމެވެ. އަދި އޭނާ ޖަމާޢަތެއްގެ ތެރޭގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޛިކުރުކޮށްފިނަމަ، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ
އެއަށްވުރެ ހެޔޮ ޖަމާޢަތެއްގެ ތެރޭގައި އޭނާ ޛިކުރުކުރައްވަމެވެ. މިޙަދީޘްގައިވާ »وإن ذكرين يف مال ذكرته يف مال
خيْ منه .« والذكر يف املاًل لَ يكون إلَ عن جهر . 24 و الدعاء من الذكر އެކަލާންގެ ބަސްފުޅު "އަދި އޭނާ
ޖަމާޢަމާޢަތެއްގެ ތެރޭގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޛިކުރުކޮށްފިނަމަ، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެއަށްވުރެ ހެޔޮ
ޖަމާޢަތެއްގެ ތެރޭގައި އޭނާ ޛިކުރުކުރައްވަމެވެ".
22 اإلصابة يف متييز الصحابة، للحافظ ابن حجر، 438/7، حرف اهلاء
23 صحيح مسلم،كِتاَب الذكر والدعاء والتوبة، ابب فَ ضلِْ ال ذِكْ رِ وَال دُّعاَءِ وَالَّت قَُّر بِ إِلََ ا لََِّّتَعاَلََ.
24 احلاوي للفتاوي يف الفقه وعلوم التفسيْ واحلديث واألصول والنحو واإلعراب وسائر الفنون، املؤلف : جالل الدين عبد الرحَن بن أيب بكر السيوطي،
376/1، دار النشر : دار الكتب العلمية - بيْوت / لبنان - 1421ه - 2000م، الطبعة : األولَ .
ދާރުލް އީމާން (6 ވަނަ ފަންގިފިލާ)، މަޖީދީ މަގު، 20345، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ
ފޯން: +960 3320300 އީމެއިލް: info@fatwamajlis.gov.mv

2. ޖަމާޢަތެއްގެ ތެރޭގައި ކުރެވޭ ޛިކުރު ކުރެވޭހުށީ އަޑުހަރުކޮށެ ވެ . އަދި ދުޢާ ވެސް ހިމެނެނީ ޛިކުރުގެ ތެރެއިން ނެ ވެ .
عَ نْأَيِب هَُريْرةََ قَا لَ قَا لَ رَسُولُ ا لََِّّ-صلََّى ا لََُّّعلََْيهِوَسلََّمَ-» إِنَّ لََِِّّماََلئِكَةً يطَُوفُونَ يِف الطُُّرقِ يلََْتمِسُونَ أَهلَْال ذِكْ رِ فَإِذَا وَجَدُوا قَ وْماً يذَْكُُرونَ
ا لَََّّتَناَدَوْا هَلُُّموا إِلََ حاَجَِتكُْمقَالَ فََ يحفُُّونََُْمبَِِجْنِحَتهِِمْإِلََ السَّماَءِ ال دُّنْياَ«. .... وفيه....»قَا لَ فَممَِّ يَتَعَوَّذُونَ قَا لَ يقَُولُونَمنِْ الَّنارِقَا لَ
يقَُولُ وَهَلْرأََوْهَا قَا لَ يقَُولُونَ لََ وَا لََِّّيََربَِماَ رأََوْهَا قَا لَ يقَُولُ ف كََيفَْ لَْورأََوْهَا قَا لَ يقَُولُونَ لَْورأََوْهَا كَانُوا أَشَ دَّ مِنْهَا فَرِاراً وَأَشَ دَّ هَلاَ مَََافَةً
قَا لَ فَ يقَُولُ فأَُشْهِدكُُْمأَيِن قَ دْ غَفَْرتُ هَُْلم.» 25 والَستعاذة من الدعاء. އަބޫ ހުރައިރާގެ އަރިހުން ރިވާވެފައި ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވިއެވެ. اެلهގ ރަސޫލާ صلى اه عي وسم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން اله އަށް މަގުތަކުގައި ހިނގާބިނގާވެ އުޅޭ މަލާއިކަތް
ބޭކަލުންތަކެއް ވެއެވެ. އެބޭކަލުން ޛިކުރުކުރާ މީހުން ހޯއްދަވައެވެ. ފަހެ، އެބޭކަލުންނަށް اله އަށް ޛިކުރުކުރާ ބަޔަކު
ފެނިއްޖެނަމަ، އެބޭކަލުން ގޮވާލައްވައެވެ. ތިޔަބޭކަލުން ބޭނުންވާ ކަންތައް ފުރިހަމަކުރުމަށް އަންނާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން އެބޭކަލުން އެބައިމީހުން ވަށައިލައްވައި، އެބޭކަލުންގެ ފިޔަފުޅުތަކުން ދުނިޔޭގެ އުޑާ ހަމައަށް
(އެބައިމީހުން) ވަށައިލައްވައެވެ.
އަދި މި ޙަދީޘުގައި ވެއެވެ. (اله) ވަޙީކުރައްވައެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުން އެދެނީ ކޮން އެއްޗަކުން ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަތުމަށް
ހެއްޔެވެ؟ (މަލާއިކަތުން) ދަންނަވައެވެ. އެބައިމީހުން އެދެނީ ނަރަކައިން ރައްކާތެރި ކޮށްދެއްވުމަށެވެ. (اله) ވަޙީކުރައްވައެވެ.
އެބައިމީހުން އެތަން ދެކެފައިވޭ ހެއްޔެވެ؟ (މަލާއިކަތުން) ދަންނަވައެވެ. އެބައިމީހުން އެތަނެއް ނުދެކެއެވެ. (اله)
ވަޙީކުރައްވައެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުން އެތަން ދްުށނަމަ ކިހިނެއް ވީހެއްޔެވެ؟ (މަލާއިކަތުން) ދަންނަވައެވެ. އެބައިމީހުން
އެތަން ދްުށނަމަ، އެތަނުން ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވުމަށް އެދި މާބޮޑަށް ދަންނަވާނެތެވެ. އަދި އެތަނަށް މާ ބޮޑަށް ބިރުވެތިވީހެވެ.
(اله) ވަޙީކުރައްވައެވެ. ފަހެ، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތިޔަބޭކަލުން ހެކިކުރައްވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ
އެބައިމީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވައިފީމެވެ".
ދަންނައެވެ! (ނުބައި ކަންތަކުން) ރައްކާތެރިކަން އެދުމަކީ ދުޢާގެ ތެރެއިން ބާވަތެކެވެ.
2.1 މިކަމުގެ ހުއްދަ ކަން ދޭހަވާ ބައެއް އަޘަރުތައް ވެއެވެ.
2.2 އިބްނު އަބީ ދާވޫދު ޞައްޙަ ދެ ސަނަދަކުން ރިވާކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ޤަތާދާގެ އަރިހުން ރިވާވެފައި ވެއެވެ.
އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަނަސް ބުން މާލިކު ޤުރުއާން ޚަތިމްކުރައްވާ ހިނދު، އެކަލޭގެފާނުގެ ގޭގެ އަހުލުވެރިން
އެއްކުރައްވައި ދުޢާކުރައްވައެވެ. އަދި އިބްނު އަބީ ދާވޫދު ޞައްޙަ ސަނަދުތަކުން އަލްޙަކަމް ބުން ޢުޔައިނާގެ އަރިހުން
ރިވާކުރައްވާފައި ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މުޖާހިދު، ޢުތު ބާ ބުން ލުބާބާގެ އަރިހަށް (މީހަކު) ފޮނުވިއެވެ.
25 صجيج البخاري،كِتاَب ال دَّعَوَاتِ، اَبب فَ ضلِْ ذِكْ رِ ا لََِّّعَزَّ وَجَلَّ
ދާރުލް އީމާން (6 ވަނަ ފަންގިފިލާ)، މަޖީދީ މަގު، 20345، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ
ފޯން: +960 3320300 އީމެއިލް: info@fatwamajlis.gov.mv

ދެން އެދެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް މީހަކު ފޮނުވީ، އަހަރެމެން
ޤުރުއާން ޚަތިމްކުރަން ބޭނުންވާތީއެވެ. އަދި ޤުރުއާން ޚަތިމްކުރާ ހިނދު ދުޢާ އިޖާބަކުރެވެއެވެ".
އަދި ބައެއް ޞައްޙަ ރިވާޔަތްތަކުގައި ވެއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން ބުނެވެއެވެ. ޤުރުއާން ޚަތިމްކުރާ ހިނދު ރަޙްމަތް
ބާވައިލެއްވެއެވެ". އަދި އިބްނު އަބީ ދާވޫދު ޞައްޙަ ސަނަދުން މުޖާހިދުގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައި ވެއެވެ.
އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެބައިމީހުން ޤުރުއާން ޚަތިމްކުރާ ހިނދު އެއްތާކަށް ޖަމާވެއެވެ.
އަދި ރަޙްމަތް ބާވައިލައްވާނެކަމަށްވެސް ބުނެއެވެ. 26
2.3 ޔޫސުފް ބުން މޫސާގެ ރިވާޔަތުގައި ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނާ ސުވާލުދެންނެވުނެވެ. މީހަކު ޤުރުއާން
ޚަތިމްކޮށް، ދެން އޭނާގެ ގާތަށް ބަޔަކު އެއްވެ ދުޢާކުރުމާ ބެހޭގޮތުން ސުވާލު ދެންނެވުނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.
އާނއެކެވެ. ތިމަންނަ މަޢުމަރު (ޚަތިމް) ކުރައްވާ ހިނދު އެފަދައިން ކުރައްވަނިކޮށް ދެކެވަޑައިގަތީމެވެ. 27
2.4 އަބޫބަކުރު އަލްޚައްލާލު "كتاب األدب" ގައި އިސްޙާޤު ބުން މަންޞޫރު އަލްކަވްސަޖުގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައި
ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަބޫ ޢަބްދު اله (އެބަހީ އިމާމު އަޙްމަދު ބުން ޙަންބަލް) އަށް ދެންނެވިއެވެ. "ބަޔަކު މީހުން
އެއްވެ، މާތް اަلهއށް ދުޢާކޮށް، އަތްތައް އުފުލުން މަކުރޫހަތޯއެވެ ؟" އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އަޚުންނަށްޓަކައި
(އެކަން ކުރުން) މަކުރޫހަވެގެން ނުވެއެވެ. ޝަރުޠަކީ އެބައިމީހުން ޤަޞްދުގައި އެކަމަށް ޚާއްޞަކޮށް އެއްނުވުމާއި
އެކަން އާދައަކަށް ނުހެދުމެވެ. 28
2.5 قال الشاطب: وَعلََى ذَلِكَ نَقُولُ: لَْو فَ رضَْناَ أَ نَّ ال دُّعاَءَ بَِِْيئةَِ الَِجْتِماَعِ وَقَعَ منِْ أَئمِةَِّ الْمَساَجِدِ يِف بَعضِْ اأَْلوْقَاتِ للَِْْْمرِ يَُْ دُ ثُ عَنْ
قَح طٍْ أَوْ خَْوفٍ منِْ ملُمٍِ؛ ل كََانَ جاَئزًِا؛ أَِلنَّهُ علََى ال شَّْرطِ الْمذَْكُورِ، إِذْ لََْيقََعْ ذَلِكَ علََى وَجْهٍيَُاَ فُ مِنْهُ مشَُْروعيِةَُّ الَِنْضِماَمِ، وَلََ كَْونُهُ
سُنةًَّ تقَُامُ يِف ا لَْْماَعاَتِ وَيُعلَْنُبِهِيِف الْمَساَجِدِ؛ كَماَ دَعاَ رَسُولُ ا لََِّّصلََّى ا لََُّّعلََْيهِوَسلََّمَدُعاَءَ الَِسْتِسقَْاءِ بَِِْيئةَِ الَِجْتِماَعِ وَهُوَيََطُْبُ ،
وكََماَ أَنَّهُ دَعاَ أَيضًْا يِف غَْيِْ أَعقَْابِ ال صلَََّواتِ علََى هَْيئةَِ الَِجْتِماَعِ، لكَنِْ يِف الْفََرطِ وَيِف بَعضِْ اأَْلحاَينِِي؛ كَساَئرِِ الُْمستَْحَباَّتِ الَّيِت لََ
يرََََّتبصُ بِِاَ وَقْ تاً بِعَيِنْهِوكََيفْيِةًَّ بِعَينْهَِا.29 މާނައީ: الشاطب ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. އެހެންކަމުން އަހަރެމެން ބުނަމެވެ. އަހަރެމެން
ފަރުޟުކޮށްފިނަމަ، މިސްކިތްތަކުގެ އިމާމުން ބައެއް ވަގުތުތަކުގައި ޖަމާޢަތުގައި ދުޢާކުރެއްވީ ތަދުމަޑުކަމެއް ނުވަތަ
26 التبيان يف آداب محلة القرآن، املؤلف : أبو زكراي حيىي بن شرف الدين النووي، 75/1، الناشر : الوكالة العامة للتوزيع – دمشق،الطبعة األوىل ،
1403هـ - 1983م
27 جالء األفهام يف فضل الصالة على حممد خري األانم، املؤلف : حممد بن أيب بكر أيوب الزرعي أبو عبد هلا، 61/5، الناشر : دار ابن كثري –
الكويت،الطبعة األوىل, 1408هـ1988/م
28 اقتضاء الصراط املستقيم خمالفة أصحاب اجلحيم ، املؤلف : أمحد بن عبد احلليم بن تيمية احلراين أبو العباس،304/1، الناشر : مطبعة السنة احملمدية
– القاهرة، الطبعة الثانية ، 1369
29 الَعتصام، املؤلف : أبو إسحاق الشاطب، 23/2، دار النشر : املكتبة التجارية الكبَى - مصر
ދާރުލް އީމާން (6 ވަނަ ފަންގިފިލާ)، މަޖީދީ މަގު، 20345، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ
ފޯން: +960 3320300 އީމެއިލް: info@fatwamajlis.gov.mv

ބިރުވެރިކަމެއް ދިމާވުމުގެ ސަބަބުން ކަމުގައިވާނަމަ، އެކަން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެކަން ކުރީ ބަޔާންވެދިޔަ
ޝަރުޠުތަކާ އެއްގޮތަށް ކަމަށްވާތީއެވެ. އެއީ އެކަން ކުރެވުނީ އެކަން ޝަރުޢުވެގެންވާ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި
ބެލެވިދާނެކަމުގެ ބިރު އޮތް ގޮތަކަށް ނޫންކަމަށްވާތީއެވެ. އަދި އެއީ ޖަމާޢަތްތަކުގައި ކުރެވޭ އަދި މިސްކިތްތަކުގައި
އިޢުލާންކުރެވޭ ސުންނަތެއްގެ ގޮތުގައި ނުބެލެވޭތީއެވެ".
2.6 މިސާލަކަށް اެلهގ ރަސޫލާ صلى اه عي وسم ޚުޠުބާ ދެއްވަމުން އިސްތިސްޤާގެ ދުޢާ ޖަމާޢަތުގައި ކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ. އަދި
އެކަލޭގެފާނު ނަމާދުތަކުގެ ފަހުން ނޫން އެހެން ވަގުތުތަކުގައިވެސް ޖަމާޢަތުގައި ދުޢާކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ. އެހެނަސް
އެކަން ކުރެއްވީ މަދުން އަދި ބައެއް ވަގުތުތަކުގައެވެ. އެއީ އެހެނިހެން މުސްތަޙައްބު ކަންތައްތައް ފަދައިންނެވެ.
އެބަހީ ވަކި ވަގުތަކަށް ނުވަތަ ވަކި ގޮތަކަށް ކަނޑައެޅިގެން ނުވާ ކަންތައްތައް ފަދައިންނެވެ". 30
2.7 އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "ޤުރުއާން ކިޔެވުމާއި، ޛިކުރުކުރުމާއި، ދުޢާކުރުމަށް އެއްވުމަކީ ރަނގަޅު އަދި
މުސްތަޙައްބުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އެއީ އެކަން ދާއިމީ ޢާދަތެއްގެ ގޮތުގައި - ޝަރުޢުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އެއްވުންތައް
ފަދައިން - ނުހަދާނަމައެވެ. އަދި އެކަމާއެކު މުންކަރު ބިދުޢައެއް ނުވާނަމައެވެ. އަދި އެކަމާއެކު ބޯ ކަޝްފުކޮށް
ހެދުމަކީ މަކުރޫހަވެގެންވާ ކަމެކެވެ. ޚާއްޞަކޮށް އެކަން ޢިބާދަތެއްގެ ގޮތުގައި ބެލެވޭނަމައެވެ. ފަހެ، އެހިނދު
އެކަމަކީ މުންކަރު ކަމަކަށްވެ، އެކަމުން ޢިބާދަތުކުރުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ". 31
2.8 އަލްޖުރައިރީ ވިދާޅުވިއެވެ. ޢާމިރު ބިން ޢަބްދުاله - (އޭނާއަށް އިބްނު ޢަބްދު ޤައިސް އޭ ކިޔައެވެ. 32 ޝާމުކަރައަށް)-
ފޮނުވާލެވުނު ހިނދު، އޭނާގެ އަޚުން، އޭނާ ފުރުވުމަށް ވަޑައިގަތެވެ. އަދި އެކަން ހިނގީ މިރްބަދުގެ ރައްބޭރުގައެވެ.
ދެން ޢާމިރު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަން ދުޢާކުރާހުށީމެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން އާމީން ކިޔާށެވެ. އޭ اެلهއވެ! އަހަރެންގެ
މައްޗަށް ނުބައި ވާހަކަ ދެއްކި މީހާއަށް، އަދި އަހަރެންގެ މައްޗަށް ދޮގުހެދި މީހާއަށް، އަދި އަހަރެން އަހަރެންގެ
ރަށުން ނެރުނު މީހާއަށް، އަދި އަހަރެންނާއި އަހަރެންގެ އަޚުންނާ ދެމެދު ވަކިކުރި މީހާއަށް، އޭނާގެ މުދާ
ގިނަކޮށްދެއްވާނދޭވެ! އަދި އޭނާގެ ހަށިގަނޑު ދުޅަހެޔޮކޮށްދެއްވާނދޭވެ! އަދި އޭނާގެ ޢުމުރު ދިގުކޮށްދެއްވާނދޭވެ"!
33
3. ޚުލާޞާ: ދުޢާކުރުމުގެ އަޞްލަކީ ސިއްރުން އަދި ވަންހަނާގޮތުގައި ދުޢާކުރުމެވެ.
30 الَعتصام، املؤلف : أبو إسحاق الشاطب، 23/2، دار النشر : املكتبة التجارية الكبَى - مصر
31 جمموع الفتاوى، املؤلف : أمحد بن عبد احلليم ابن تيمية احلراين ،. 523/22، الناشر : دار الوفاء، الطبعة : الثالثة ، 1426 هـ / 2005 م
32 ޢާމިރު ބިން ޢަބްދު ޤައިސް އަލްޢަންބަރީއަކީ ބަޞްރާގެ ތާބިޢީ ބޭކަލެކެވެ. އަދި އިތުބާރުހުރި، ތާބިޢީންގެ ތެރެއިން އިސް ބޭކަލުންނާއި
އަޅުވެރިންގެ ތެރެއިން ހިމެނޭ ބޭކަލެކެވެ. ކަޢުބު ލްއަޙުބާރު އޭނާ ދެކެވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ. "މިއީ މި އުއްމަތުގެ ރާހިބެވެ".معرفة
الثقات،املؤلف: أحَد بن عبد هلا بن صاحل أبو احلسن العجلي الكويف، 14/2، الناشر : مكتبة الدار - املدينة املنورة، الطبعة األولَ ، 1405 – 1985.
33 سري أعالم النبالء، املؤلف : مشس الدين أبو عبد هلا حممد بن أمحد بن عثمان بن قَاميْاز الذهيب، 14/7، الناشر : مؤسسة الرسالة
ދާރުލް އީމާން (6 ވަނަ ފަންގިފިލާ)، މަޖީދީ މަގު، 20345، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ
ފޯން: +960 3320300 އީމެއިލް: info@fatwamajlis.gov.mv

4. ޖަމާޢަތުގައި ދުޢާކުރުމުގެ ދެގޮތެއް ވެއެވެ .
4.1 އެކެއް :. ޝަރީޢަތުގައި ޘާބިތުވެފައިވާ ވައްތަރު :
4.1.1 ބޮޑެތި މުޞީބާތްތައް ދިމާވުމުން ނަމާދުގައި ދުޢާކުރުން
4.1.1.1 މުސްލިމުންނަށް ބޮޑެތި ކަންތައްތައް ދިމާވާ ހިނދު، ނަމާދުގައި ޤުނޫތު ނާޒިލާ ކިޔައި، އިމާމު ދުޢާކުރުމުން
މަޢުމޫމުން އާމީން ކިޔުން ޝަރުޢުކުރެވިފައިވެއެވެ.
4.1.1.2 ހުކުރު ޚުޠުބާގައި އިމާމު ދުޢާކުރުމުން މައުމޫމުން އާމީން ކިޔުން
4.1.1.3 އިސްތިސްޤާ ނަމާދުގައާއި، ޝަރުޢުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އެހެން ތަންތާނގައި ދުޢާއަށް އާމީން ކިޔުން.
4.1.2 ބޮޑެތި މުޞީބާތްތައް ދިމާވުމުން ނަމާދަކާ ނުލައި ޖަމާޢަތުގައި ދުޢާކުރުން :
4.1.2.1 މުސްލިމުންނަށް ބޮޑު ކަމެއް ދިމާވެއްޖެނަމަ، މިސްކިތުގައި ނުވަތަ މިސްކިތުން ބޭރުގައި ހަމައެކަނި
ޖަމާޢަތުގައި ދުޢާކުރުން ހުއްދައެވެ. އެކަން އާދައަކަށް ނުހަދާނަމައެވެ.
4.1.2.2 ޖަމާޢަތެއްގައި (މިސާލަކަށް ދަރުސެއްގެ ފަހުން، ނުވަތަ މަސައްކަތުގެ ބައްދަލުވުމެއް ނިމުމުން) އެއްވެތިބެ
ހިދާޔަތަށް ނުވަތަ ބަރަކާތަށް އެދި ދުޢާއެއްކުރުން. މިކަން އާދަތެއްގެ ގޮތުގައި ނުހަދާނަމަ، ނުވަތަ ވަކި
ވަގުތެއް ނުވަތަ ވަކި ގޮތެއް ކަނޑައެޅިފައިވާ ޚާއްޞަ ޢިބާދަތެއް ކަމަށް ޤަބޫލުނުކުރާހާ ހިނދަކު ބިދުޢައެއް
ނޫނެވެ.
4.1.2.3 ޤުރުއާން ޚަތިމްކުރާ ހިނދު ޖަމާޢަތުގައި ދުޢާކުރުން. އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: ޤުރުއާން ކިޔެވުމާއި،
ޛިކުރުކުރުމާއި، ދުޢާކުރުމަށް އެއްވުމަކީ ރަނގަޅު އަދި މުސްތަޙައްބު ކަމެކެވެ. އެއީ އެކަން ދާއިމީ ޢާދައެއްގެ
ގޮތުގައި ނުހަދާނަމައެވެ.
4.2 ދޭއް: ޝަރީޢަތުގައި ޘާބިތުވެފައިނުވާ ވައްތަރު :
4.2.1 މިއީ ޝަރުޢީ ސަބަބެއް ނުވަތަ ޢިބާދަތުގެ މުނާސަބަތެއް ނެތި، ހަމައެކަނި ދުޢާކުރުމުގެ މަޤްޞަދުގައި ބަޔަކު
މީހުން އެއްވުމެވެ.
4.2.2 މިފަދަ ގޮތަކަށް ދުޢާކުރުމަށް އެއްވުމަކީ ނަބިއްޔާ صلى اه عي وسم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީންގެ ކިބައިން އެނގިފައިވާ
ކަމެއް ނޫނެވެ. އެބޭކަލުން ޝަރުޢުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ތަންތަން ފިޔަވައި އެހެން ތަންތަނުގައި މިފަދައިން
ދުޢާކުރުމަށް އެއްވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.
ދާރުލް އީމާން (6 ވަނަ ފަންގިފިލާ)، މަޖީދީ މަގު، 20345، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ
ފޯން: +960 3320300 އީމެއިލް: info@fatwamajlis.gov.mv

5. ކުރުކޮށް ދަންނަވާނަމަ، ދުޢާގެ އަޞްލަކީ ސިއްރުން ކުރުން ނަމަވެސް، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ވަކި
ޙާލަތްތަކުގައި ޖަމާޢަތުގައި ދުޢާކުރުން ހުއްދައެވެ. އަދި ވަކި ބައްދަލުވުމެއް ނިމުމުގެ ގޮތުން ނުވަތަ މުނާސަބަތަކާ ގުޅިގެން
ދުޢާކުރުމަކީ ހުއްދަކަމެކެވެ. އެކަމަކު އެކަން ދާއިމީ އާދައަކަށް ނުހަދާނަމައެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ދުޢާކުރުމުގެ ބޭނުމުގައި
ވަކިން ޖަމާޢަތް ހަދައިގެން އެއްވުމަކީ ޝަރުޢުގައި ޘާބިތުވެފައިވާ ކަމެއް ނޫނެވެ.
ދާރުލް އީމާން (6 ވަނަ ފަންގިފިލާ)، މަޖީދީ މަގު، 20345، މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ
ފޯން: +960 3320300 އީމެއިލް: info@fatwamajlis.gov.mv

6. المراجع و المصادر

6.1 الأَذْكَارُ النَّوَوِيَّة للإمام النَّوَوي،

6.2 الإصابة في تمييز الصحابة، للحافظ ابن حجر العسقلاني

6.3 الاعتصام، المؤلف : أبو إسحاق الشاطبي، دار النشر : المكتبة التجارية الكبرى – مصر

6.4 اقتضاء الصراط المستقيم مخالفة أصحاب الجحيم ، المؤلف : أحمد بن عبد الحليم بن تيمية الحراني أبو العباس، الناشر : مطبعة السنة المحمدية – القاهرة، الطبعة الثانية ، 1369

6.5 البحر المديد، المؤلف : أحمد بن محمد بن المهدي بن عجيبة الحسني الإدريسي الشاذلي الفاسي أبو العباس، دار النشر / دار الكتب العلمية . بيروت، الطبعة الثانية / 2002 م . 1423 هـ

6.6 البدر المنير في تخريج الأحاديث والأثار الواقعة في الشرح الكبير، المؤلف : ابن الملقن سراج الدين أبو حفص عمر بن علي بن أحمد الشافعي المصري، ، الطبعة : الاولى ، 1425هـ-2004م.

6.7 التبيان في آداب حملة القرآن، المؤلف : أبو زكريا يحيى بن شرف الدين النووي، الناشر : الوكالة العامة للتوزيع – دمشق،الطبعة الأولى ، 1403هـ – 1983م

6.8 تقريب التهذيب للحافظ ابن حجر ، ، المكتبة الشاملة

6.9 تهذيب التهذيب للحافظ ابن حجر، المكتبة الشاملة

6.10 جلاء الأفهام في فضل الصلاة على محمد خير الأنام، المؤلف : محمد بن أبي بكر أيوب الزرعي أبو عبد الله، الناشر : دار ابن كثير – الكويت،الطبعة الأولى، 1408هـ/1988م

6.11 الحاوي للفتاوي في الفقه وعلوم التفسير والحديث والأصول والنحو والإعراب وسائر الفنون، المؤلف : جلال الدين عبد الرحمن بن أبي بكر السيوطي، دار النشر : دار الكتب العلمية – بيروت / لبنان – 1421هـ – 2000م، الطبعة : الأولى.

6.12 سنن ابن ماجة، لمحمد بن يزيد أبو عبدالله القزويني

6.13 سنن أبي داؤد، لأبي داؤد السجستاني

6.14 سنن الترمذي، كتاب الدعوات عن رسول الله صلى الله عليه و سلم ،

6.15 سنن النسائي الكبرى،كِتَابُ الْعِلْمِ، مَسْأَلَةُ عِلْمٍ لَا يُنْسَى

6.16 سير أعلام النبلاء، المؤلف : شمس الدين أبو عبد الله محمد بن أحمد بن عثمان بن قَايْماز الذهبي، الناشر : مؤسسة الرسالة

6.17 صحيح البخاري، كِتَاب الدَّعَوَاتِ، بَاب فَضْلِ ذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

6.18 صحيح البخاري، للإمام البخاري

6.19 صحيح الترغيب والترهيب، المؤلف : محمد ناصر الدين الألباني، كتاب الصلاة ، الترغيب في التأمين خلف الإمام وفي الدعاء وما يقوله في الاعتدال والاستفتاح الناشر : مكتبة المعارف – الرياض، الطبعة : الخامسة

6.20 صحيح مسلم، كِتَاب الذكر والدعاء والتوبة، باب فَضْلِ الذِّكْرِ وَالدُّعَاءِ وَالتَّقَرُّبِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى.

6.21 فقه السنة للسيد سابق، المكتبة الشاملة

6.22 ما ورد في القصاص من الأخبار، المكتبة الشاملة

6.23 مجموع الفتاوى، المؤلف : أحمد بن عبد الحليم ابن تيمية الحراني .، الناشر : دار الوفاء، الطبعة : الثالثة ، 1426 هـ / 2005 م

6.24 المصنف في الأحاديث والآثار،المؤلف: أبو بكر بن أبي شيبة، عبد الله بن محمد بن إبراهيم بن عثمان بن خواستي العبسي، ، الناشر: مكتبة الرشد – الرياض، الطبعة: الأولى، 1409

6.25 معرفة الثقات،المؤلف: أحمد بن عبد الله بن صالح أبو الحسن العجلي الكوفي، الناشر : مكتبة الدار – المدينة المنورة، الطبعة الأولى ، 1405 – 1985.

6.26 الموسوعة الفقهية الكويتية، صادر عن : وزارة الأوقاف والشئون الإسلامية – الكويت، ، الطبعة الثانية ، دارالسلاسل – الكويت

6.27 نيل الأوطار من أحاديث سيد الأخيار شرح منتقى الأخبار، المؤلف : محمد بن علي بن محمد الشوكاني، 35/4، الناشر : إدارة الطباعة المنيرية